

Sablon Centropa oktatási anyag készítéséhez

Alapadatok
<i>Projekt / Óraterv / Feladat címe: A zsidóság helyzete Magyarországon a második világháború után</i> <i>Iskola: Fényi Gyula Jezsuita Gimnázium</i> <i>Város: Miskolc</i> <i>Tanár(ok) neve: Ladányi Béla</i>
Részvevő diákok
<i>Diákok száma: 35</i> <i>Életkor: 18</i> <i>Évfolyam: 12. évfolyam</i>
Pedagógiai célok
<i>Milyen problémára, kihívásra reflektál a foglalkozás? Mi az óra központi kérdése?</i> <i>Milyen körülmények nehezítették a megmaradt zsidóság újrakezdését az 1945 utáni Magyarországon?</i> <i>Milyen tantervi követelményekhez kapcsolódik az óraterv?</i> <i>A Horthy-korszak: A nyilasmozgalom. A kormánypolitika irányváltásai.</i> <i>A második világháború: A holokauszt</i> <i>Az átmenet évei Magyarországon: A politikai élet átrendeződése</i> <i>Milyen tudást, ismeretet szereznek a diákok az óra során?</i> <i>A zsidóság szerepe és helyzete az átmenet éveiben</i> <i>Milyen készségeik, kompetenciáik fejlődnek?</i> <i>szövegértés, szöveg analízisa, meglévő ismeretek alkalmazása</i>
Alkalmazott segédanyagok és eszközök
<i>Milyen segédanyagokra, eszközökre lesz szükség az óra során? (pl. Centropa filmek, interjúk, egyéb) Sorold fel őket minél részletesebben, és ahol lehet, használj linkeket is.</i> <i>Társadalmi Konfliktusok Kutatóközpont</i> <i>Csősz László: Antiszemita zavargások, pogromok és vérvádak 1945 – 1948</i> http://konfliktuskutato.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=140:antiszemita-zavargasok-pogromok-es-vervadak-1945-1948&catid=16:esetek <i>Centropa-életrajzok: Hámos Imréné (részletek)</i> https://www.centropa.org/hu/biography/hamos-imrene

A foglalkozás / projekt / feladat menete lépésről lépésre

Tervezett tevékenységek, időbeosztás:

1. A téma felvezetése (tanári monológ)
2. A feladatok kiosztása, majd egyéni megoldása
3. A feladatok kiértékelésének megbeszélése (a következő órán)

A zsidóság helyzete Magyarországon a második világháború után

1. FELADAT

Az utolsó magyarországi zsidó pogromokról

Jelenlegi ismereteink szerint a holokauszt után megmaradt és a lágerekből visszatérő zsidóság tragédiája nem ért véget a táborok felszabadításával.

Miskolc a magyar vidék legnagyobb zsidó közösségének otthona volt. Mintegy 50 ezer fős lakosságának ötöd része (12 ezer fő) zsidó volt 1944-ig. Auschwitzból közülük mintegy 800 fő érkezett vissza a háború után. De teljes biztonságban ők sem érezhették magukat.

Nyissátok meg a mellékelt linken az esetleírást, amely korabeli sajtóbeszámolók és hatósági dokumentumok alapján készült.

Válaszoljatok a közbevetett kérdésekre a szöveg és korábbi ismereteitek segítségével!

http://konfliktuskutato.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=140:antiszemita-zavargasok-pogromok-es-vervadak-1945-1948&catid=16:esetek

1946.07.29-08.01. Miskolc

A miskolci antiszemita „népítéletre” a forint bevezetését közvetlenül megelőző, különösen kritikus szociális és politikai helyzetben került sor. 1946. július 23-án a MKP tömegdemonstrációt rendezett Miskolcon. Ennek célja a gazdasági stabilizációs lépések ideológiai alátámasztása volt. Rákosi Mátyás beszédében akasztófával fenyegette meg a gazdasági reform ellenségeit. Hasonló stílus jellemezte a pártsajtót is. A következő napokban országszerte ún. forintvédő bizottságok alakultak. A miskolci bizottság tagjai július 27-én feljelentették a Flórián malom tulajdonosát. A vád szerint Rejtő Sándor a törvényes 130 helyett mázsánként 240 forintért vállalta húsz mázsa liszt szállítását a kommunista párt nyomdaja részére. Rejtőt és unokaöccsét, Jungreis Ernőt, a malom alkalmazottját másnap reggel letartóztatták és 29-én a Huszár laktanyában lévő internálótáborba vitték.

A miskolci MKP-lap, a Szabad Magyarország másnapi száma beszámolt az ügyről és uszító hangnemben követelte az árdrágítók megbüntetését. Az indulatokat tovább szították a diósgyőri vasgyárban terjesztett, „Halál a Flórián-malom feketézőire!” kezdetű, népítéletet követelő röplapok. A malomból állítólag korábban többször is rossz minőségű liszt került a gyárba. Július 30-án kedden, délután két órakor 5-6000 gyári munkás elindult Miskolcra, hogy a felelősök megbüntetését követeljék. A MKP megyei szervezete megkísérelte leállítani a mozgalmat, de elkésett. Dél tájban Jeckel Géza táborparancsnok Rejtőt és Jungreisz egy harmadik internálttal együtt bányamunkára küldte. A foglyokat egyetlen rendőr kísérte. Villamossal indultak el Diósgyőr felé és félúton, a Szent Anna templomnál lévő kitérőnél találkoztak a tüntetőkkel. Az időzítés bizonyára szándékos volt, ugyanakkor feltételezhető, hogy a kommunista szervezők ennyire súlyos következményekkel nem számoltak.

A tömeg elfogta és elhurcolta az internáltakat. Rejtő kezébe táblát nyomtak „halál a forintrontrókra” felirattal és hátára tették a harmadik őrizetes, egy szalonnadrágításért letartóztatott volt csendőr csomagját. Utóbbit futni hagyták. A városháza előtt Szkladán Ágoston megyei MKP-titkár, Fekete István és Kiss Ferenc alezredes beszédekkel igyekeztek megfélemlíteni a felbőszült tömeget. Az MKP rendezői kordont vontak az őrizetesek köré, de hiába. A tüntetők elsodorták őket, áldozataikat pedig a Búza tér irányába vonszolták, hogy az ott lévő benzinkútnál felakasszák a foglyokat. Itt a (Rejtő vallomása szerint szinte kivétel nélkül kamaszkorú) munkások és asszonyok megtámadták a malomtulajdonost. A hátára tett zsákból élelmiszer hullott ki, ami még jobban felbőszítette az embereket. Rejtőt leütötték, majd fel akarták akasztani. Ezt azonban Kiss alezredes, Buruzs Lajos nyomozó hadnagy és néhány kommunista gárdista meg tudta akadályozni. Sokan közülük megsebesültek. Rávették a támadókat, hogy az áldozatot tegyék fel egy kocsira, és úgy hordozzák körbe a városban. A téren nagy létszámban tartózkodó rendőrség közben tétlen maradt. Az Erzsébet téri parancsnokság elé érve szovjet tisztak közreműködésével sikerült az áldozatot a városháza udvarára, majd a kórházba vinni.

A lincselők dühe közben Jungreis Ernő ellen irányult, akit senki sem próbált megvédeni. Brutálisan összeverték, majd Orbán Zoltán húsz éves géplakatos a nyakára kötelet hurkolva egy lovas kocsi után kötötte. A helyszínre érkező rendőrosztag véget vetett a kínzásnak, de addigra Jungreis már halott volt. Testén száznál is több szúrt és zúzott sebet találtak.

KÉRDÉSEK

1946-ban milyen elemekből tevődhetett össze egy magyar nagyvárosban az a „kritikus szociális és politikai helyzet”, amire a szöveg utal?

.....
.....
.....

A politikai propagandának mi volt a szerepe az események alakulásában?.....

.....
.....
.....

Az előző évek, évtizedek általános légköre hogyan befolyásolhatta az 1946-os eseményeket?..

.....
.....
.....

Milyen hibákat, jogsértéseket észleltél az események során? Kik követték el ezeket?.....

.....
.....
.....

Mi utal a szövegben arra, hogy a lincselők megkülönböztették a „forintrontókat”?

.....
.....
.....

„Másnap hajnaltól a rendőrség a lincselés számos felelősét letartóztatta. A munkások követelésére egy részüket néhány óra múlva szabadon engedték, de 16-17 ember őrizetben maradt. A miskolci rendőrség politikai osztályának helyettes vezetője, a zsidó származású Fogarasi Artúr főhadnagy vezetésével megkezdődtek a kihallgatások. Ketten tagadták a cselekmények elkövetését, őket a kihallgatás során a nyomozók (Boruzs Lajos és dr. Flóhr Iván őrnagy) összeverték. A brutális eljárásról szóló hírek (ráadásul erősen eltulozva) hamar elterjedtek. Július 31-én a Búza téren újabb incidensre került sor: egy antiszemita jelszavakat kiáltó csoport körbevett egy zsidót. A lincselést csak egy figyelmeztető lövést leadó rendőrnyomozó tudta megakadályozni.

Augusztus elsején reggel a miskolci és környékbeli üzemekből és bányákból összegyűlt, legalább tízezres tömeg elindult a letartóztatottak kiszabadítására. Szervezett különvonatok érkeztek Ózdról, Sajószentpéterről és Kazincbarcikáról. A két munkáspárt vezetői ismét sikertelenül próbálták megállítani az embereket. A rendezőgárdák tagjaiból álló kordont a tömeg megint áttörte és megostromolta a rendőrkapitányság épületét, annak ellenére, hogy foglyokat időközben szabadon engedték. Az őrség nem szállt szembe a tüntetőkkel. Oszip főispán és a szovjet városparancsnok szónoklatot intézett a tömeghez, eredménytelenül. Távozásuk után a tüntetők rohamra indultak. A nyomozók többsége elmenekült. Az ott maradók telefonon a szovjet városparancsnoksághoz fordultak, de az elutasította segítséget.

A szenespincében bujkáló Fogarasit elfogták és összeverték. Több beszámoló hangsúlyozta, hogy a kihallgatásokban részt vevő nem zsidó rendőrtisztekkel is le akart számolni a tömeg, de őket nem találták meg. A lincselők között nők, fiatalok, sőt gyerekek is voltak. Vascsovekkal és botokkal ütötték áldozatukat, majd az eszméletlen embert teherautóra dobták és elvitték felakasztani. A kocsi defektet kapott, ezért Fogarasit a földön fekvő vonszolták tovább. A Búza térnél (Bizony Ákos utca) a szovjet városparancsnok és emberei kiszabadították a főhadnagyot. Kórházba szállították, ahol néhány óra múlva belehalt sérüléseibe. A nyomozás szerint Fogarasi sebei nem voltak halálosak, a végzetes csapást egy 15 éves fiú mérte a tarkójára kalapáccsal, amikor már a gépkocsin feküdt. A tömeget gépfegyveres szovjet alakulat oszlatta szét.

Egy csoport időközben a kórházban fekvő Rejtőt akarta kézre keríteni, de őt Ágoston Pál néppügyész idejében kimentette. (...)

KÉRDÉSEK:

Mi erősíti az eseménysorozat pogrom-jellegét a szöveg újabb részletei szerint?

.....

Ki volt az újabb áldozat, s miért kellett meghalnia?.....

.....

Melyik körülmény szól az ellen, hogy a lincselés antiszemita pogrom volt?

.....

„Rajk László belügyminiszter csütörtök délután Miskolcra érkezett a vizsgálatok lefolytatására. Egy 120 fős karhatalmi egység is a városba jött. A történetek nyomán leváltották Oszip István főispánt és Fodor János rendőrkapitányt. (...) Péntek reggelre helyreállt a rend, a keddi incidens után bezárt üzletek is kinyitottak. A nyugalom helyreállításában közrejátszott, hogy pénteken a munkások (először forintban) megkapták munkabérüket.

Csütörtök délután Stöckler Lajos és más zsidó vezetők felkeresték Nagy Ferenc miniszterelnököt, aki haladéktalan intézkedéseket ígért. A kormányfő ezt követően határozott hangú nyilatkozatban ítélte el az antiszemitizmust. A miskolci rendőrség teljes tisztikarát felfüggesztették, az állomány felét elbocsátották. A Belügyminisztérium közleménye „nyilasbarát és fasiszta” elemekről szolt, akik a „munkáspárt fegyelmezett felvonulását antiszemita, fasiszta jellegű provokációra” változtatták. A nyomozás igyekezett bebizonyítani, hogy a városba érkezett „gyanús idegenek” propagandája volt felelős a történetekért. Ezt alátámasztandó, a rendőrség augusztus 11-én hajnalban nagyszabású razziát tartott „nyilasok és nyugatosok” után. Ennek során állítólag három-négyezer embert igazoltattak, sokak lakásán „reakciós” iratokat és fegyvereket találtak. A jobboldali kommentárok ezzel szemben a népitéletekkel felelőtlenül manipuláló politikát és propagandát kárhoztatták.

A miskolci hitközség saját halottjaként kívánta eltemetni Fogarasit. Ezt a kommunista rendészeti vezetők újabb antiszemita reakciótól tartva nem engedélyezték. Az 1929-ben református hitre tért (Frenk(e)lről magyarosító) férfi végül rendőrségi dísztemetésben részesült.

A budapesti főkapitányság politikai rendészeti osztálya által lefolytatott nyomozás során több száz embert kihallgattak. A bántalmazások közvetlen elkövetőiként 12 főt (köztük egy nőt), felbujtóként további hat férfit adtak át az ügyészségnek. A budapesti Népjogvédelem 1946 szeptemberében végül 35 ember, többségében vasgyári munkás és MÁV alkalmazott ellen emelt vádat. Közülük ketten nők, ketten cigány származásúak voltak. Az ötven oldalas vádirat igyekezett elmosni az esemény antiszemita jellegét.

A tárgyalást 1947. január 13-ára tűzték ki a budapesti Népbíróságon, de a tanácsvezető bíró betegségére hivatkozva kétszer is elnapolták. 1947. február 20-án valamennyi gyanúsítottat szabadlábra helyezték. Az 1947 áprilisában készült riport szerint a miskolci közvélemény megnyugvással fogadta a döntést. A helyi zsidókat megosztotta a hír: „Egyik részüket valósággal elkésérítette a bíróság döntése. Mások viszont úgy vélekedtek, hogy ez az intézkedés valószínűleg lecsillapítja a város forrongó hangulatát, amely egyáltalán nem a letartóztatásban lévők ellen irányult. Sőt...” 1948. június 17-én a tettesek amnesztiában részesültek.

KÉRDÉSEK:

Mik igazolják a szövegből, hogy a miskolci események az országos politika szintjére emelkedtek?

.....
.....
.....

A hatalom kétféleképpen ítélte meg az események antiszemita jellegét.

a) Idézd azt a mondatot, amelyben elismerte az antiszemita jellegét!

.....
.....
.....

Miért?

.....

b) Idézd azt a mondatot, amely szerint tagadta az antiszemita jellegét!

.....
.....
.....

Miért?

.....

2. FELADAT

Hámos Imréné visszaemlékezései

Egy holokauszt-túlélő visszaemlékezései alapján ismereteket szerezhetsz a zsidóság háború utáni helyzetéről.

Válaszolj a szövegek alapján a kérdésekre!

„Fiatal koromban a politikával nemhogy nem törődtem, újságba bele nem néztem, annyira nem érdekelt. És igazából sosem érdekelt ez a politika. Mikor párttag voltam, akkor sem érdekelt. Ki lehetett belőle maradni.

Én párttag voltam. Még nem voltam itthon [a deportálásból], és a mostohatestvérem beiratott a Kommunista Pártba 1945-ben. De 1956-ban én nem akartam visszalépni, mert addigra annyi minden kiderült, hogy mit csináltak. A minisztériumban az egyik kommunista – osztályvezető volt, elég jóban voltunk, Auschwitzban volt – próbált rábeszélni, hogy jöjjenek vissza. És én azt mondtam: „Nézd, én nem lépek vissza, nekem a testvérem Ausztráliában él, én a testvéremet soha nem fogom megtagadni. Él Amerikában is rokonom, azokat sem fogom megtagadni.” Nem akartam visszalépni, de aztán sokszor kimentem a temetőbe a mostohaanyám sírjához, és sok rokonom is fekszik a Kozma utcai zsidó temetőben. És kimentem a temetőbe, és végigmentem azokon a nagy sírokon, a balfi, a sopronkőhidai [munkaszolgálatosok] közös sírjain, és azt mondtam, mégis visszalépek a pártba, hátha ne adj’ isten, még egyszer valami ilyen szörnyűség jönne. Az utolsó taggyűlésen mentem vissza a pártba. Külön igazolás, tortúra nélkül elismerték a párttagságomat. Egészen, azt hiszem, a rendszerváltásig a párt tagja voltam.”

KÉRDÉSEK

A deportálások túlélői közül a háború után sokan beléptek a Kommunista Pártba. Miért azonosulhattak a kommunistákkal?

.....

Miért jelentett dilemmát a pártba való visszalépés 1956 után, mit kellett lelkiismeret szerint mérlegelnie?.....

.....

Miért érzi úgy a beszélő, hogy pártagnak lenni egyet jelentene amerikai és ausztráliai rokonainak megtagadásával?

.....

„Én soha nem akartam elmenni. A Juditékban felmerült. Valószínűleg, ha nem lett volna terhes a Judit, akkor elmentek volna. (...) Antiszemitizmussal nem találkoztam [az 1956-os forradalom alatt]. De 1957-ben, viszonylag nyugalom volt már akkor, kaptam egy beutalót nyáron valami Károlyi kastélyba, és volt ismerkedési est. A zsidók azért mindig megtalálták egymást ilyen helyeken. Egy zsidó nővel kerültem egy szobába, és azt hiszem, annak volt ismerőse egy zsidó férfi is. Ott sok megjegyzés volt, zsidózás, úgyhogy azt mondtam, én elmegyek haza, és az a férfi is, és együtt eljöttünk sokkal előbb, mint ahogy az üdülés lejárt volna. Azért volt ilyen.

A munkahelyemen volt, aki nyíltan tudta, volt, aki sutyiban tudta, hogy hol voltam a háború alatt. Nem nagyon beszéltünk erről. Olyannal sem beszéltünk ezekről a dolgokról, aki maga is deportálva volt. Nem mindig tudtuk egymásról, hogy ki zsidó. Senki nem dicsekedett azzal, hogy zsidó, vagy hogy deportálva volt. Még a családban sem beszéltünk, és most ezt nagyon sajnálom. Annyira nem beszéltünk ezekről a dolgokról. Még a deportálásról sem. Gondolom, hogy el akartuk temetni ezt, de ezt nem lehet eltemetni sajnós, egészen nem lehet eltemetni. És a húgom is nagyon sajnálta, hogy nem beszéltünk róla.”

KÉRDÉSEK

A háború utáni antiszemitizmussal kapcsolatban két fontos információt közöl az interjúalany. Melyek ezek?

a)

b)

Mi lehetett annak az oka, hogy a legtöbb holokauszt túlélő nem beszélt szörnyű élményeiről?

a)

b)

Végeredmények, produktumok

Mi az óra eredménye? Elkészül-e valamilyen kézzel fogható produktum?

Feladatlap formátumban kiadható, s a kitöltött anyag beszédhető.

Dokumentáció

Dokumentáljátok valamilyen formában az órát (pl. fotók, videók, esszék, stb.)? Ha igen, örömmel vesszük, ha elkülditek nekünk.

Értékelés

Hogyan fogod értékelni a diákok munkáját?

Érdemjeggyel a válaszok minőségének függvényében.

Egyéb

Van-e bármi, amit hasznos tudnunk erről az óratervről?